

Септемврий 1

1871.

Книжка 23

СЕВЕДЮБИЕТО ⁽¹⁾

Желанието да ни почитать, което е способно да ся развие и видоизмѣни силно чрѣзъ въспытаніето, е такожде естествено на чловѣка. Нѣма ни едно лице което да не е много или малко чювствително на укора и на похвалѣж. Това чювство е едно отъ прѣвѣтъ които ся проявявать у дѣцата и съ което си най-много служатъ за да ги въспытажѣ. Всичкытъ правителства и общества употреблявать тоя двигателъ на наказанія които ни докарвать срамъ и на възнагражденія които ни привличать почитаніето на обществото. Тая естествена наклонность да желаемъ да привлечемъ удивленіето на подобнытъ си, ся вижда даже и у най-дивытъ народы. Много хора ся рѣшавать да страдаятъ или и да умржѣ само защото щжѣ спечелятъ удивленіето на ближнытъ си.

Това чювство има толкова голѣмж силж въ сърдцето на чловѣка щото и злодѣецътъ осжденъ вече на смръть чювствова еще срамъ отъ униженіето което щжѣ му направятъ като му отсѣкжѣ главжѣ. И най-раждясалый бирбантинъ е, въ нѣкои случаи, способенъ да ся изчърви отъ срамъ, и е признателенъ ако му покожятъ нѣкой малъкж знакъ на почитаніе. Ако ли е много лошъ, много

(1) Продълженіе отъ брой 20.

доленъ, той ся пжкъ гордѣе съ това чи надминува подобнытъ си въ лошавиняжтъ и трѣси да привлѣча почитаніето имъ като по-горенъ отъ тѣхъ въ нѣзостѣжъ. Той ся толкова повече почита отъ другарытъ си колкото повече ся призира отъ обществото. Облѣченытъ въ единъ само чернѣж и простѣж расѣж калугери които ся затворять своеволно въ мѣнастирытъ, далечъ отъ свѣтскытъ суетности, за примѣръ на скромность и смиреномѣдріе на свѣта, сѣж и тѣ истытъ които най-много желаѣтъ никой да не забравя чи своеволно правать това, и изысквать за това сѣж вънкашно смиреномѣдріе, поклоненіята и почитаніята на ничтожный спорядъ тѣхъ мирскы свѣтъ. Подъ чернѣжтъ и скѣсанѣж расѣж на калугера ся кріе толкова гордость колкото и подъ сѣрменѣжтъ и шейритенѣж униформѣж на генерала или на пашята. Человѣкътъ прѣобрьща прочее и самото си смиреномѣдріе въ ползѣж на своѣжтъ гордость!

Веднажъ като познавамеы чи да желаимъ почетѣжъ на подобнытъ си, да ся радваме отъ тѣхното удобреніе и да страдаемъ отъ укоряваніето имъ, е едно чювство вдѣхнато отъ самѣжтъ ни природѣж, не е повече нужно да трѣсимъ кое е основаніето му. То е инстенктивно. Можемъ само да ся попытамы теоритически съ каквѣж цѣль Божіята промысль ни го е вдѣхнала. Защо ни не е сътворила тѣжъ щото да ни не е грыжя какво щѣтъ сѣдять другытъ за насъ? Защото ни е направила да живѣемъ въ общество. Тя е прочее искала да има между насъ общы чювства, общи сѣждения, общи впечатленія отъ които да ся съставяхъ общи нравы и общи обычаи въ сношеніята ни. Наистена чи и оригиналностьта е полезна, нѣ еднообразіето въ чювствата има още по-голѣмъ важность за счастіето на живота, което ный не забѣлѣжавамы по това само чи е много обыкновенно. Само онзи познава добръ счастіето на това еднообразіе който е живѣлъ много години далечъ отъ отечеството си въ общество съ другы нравы и обычаи. Силно нѣщо е това обшинство, това еднообразіе на нрѣвытъ и на впечатленіята, тая естественна пужда да угаждамы на другытъ, да желаимъ да ни удобрявать и да имъ приличаы! желаніето да ни почитать или честолюбіето е, само по себе си, егоистическо чювство; нѣ съвсѣмъ що е егоистическо по происхожденіето си и

по цѣльтъ си, то е общественно по своитѣ дѣйствія, си-
ръчь то ни кара за да спичелимъ почитаніето на другыгъ,
на съотечественицитѣ си, да правимъ полезны нѣща за
другыгъ. Това чюство прави челоувѣка да жертвова отъ
имота си за общето добро, да посвѣти живота си за нѣ-
кое общеполезно прѣдпріятіе и да възвыси прѣданность-
тъ си, самоотвърженіето си чякъ до ероизмъ; то захва-
ща мѣстото на добродѣтельтъ и ѳ приличя. Отъ тука ся
разбира защо хората сж много строги къмъ оныя които
искать да спичелятъ почитаніето имъ само съ хубавы ду-
мы за общето добро, съ които тѣ вредять на интереса
на другыгъ вмѣсто да го служатъ, и защо сж тѣй бла-
борасположены къмъ оныя които искать да спечелятъ
почитаніето имъ съ дѣла, дѣла полезны за другыгъ; всѣкы
гражданинъ осѣща чи нетрѣба да е толкова скѣпъ съ пох-
валыгъ си къмъ единъ челоувѣкъ който прави добры и по-
лезны за обществото дѣла само за единъ похвалж. Обще-
ствата, хората и народитѣ иматъ интересъ да не жалжтъ
почитаніето си на челоувѣци които ся трудять съ добрыгъ
си и общеполезны дѣла да го спичелятъ. Понеже сжщно-
стыта на желаніето почетъ е да жертвовамы за интереса
на славолюбіето си всичкыгъ си другы личны интересы,
това чюство е полезно за обществото. Въ образованы-
тъ общества хората знажтъ да извлѣчжтъ годѣмж обще-
ственнж ползж отъ тжзи слабость челоувѣчeskж, по това и
жертвыгъ, прѣданностьта и самоотвърженіето за общигъ
интереси сж много обыкновенны: оныя които гы правять
сж увѣрени да ся награждать и наслаждавать отъ почетѣтъ
кожто трѣсятъ на съгражоаныгъ си и на народа си. На
противъ, въ нашигъ българскы общины и въ българскый
народъ въобще, който най-много има нуждж отъ жьрты-
тъ, отъ прѣданностьтъ и отъ самоотвърженіето на сыно-
ветѣ си, това похвално честолюбіе не е никакъ развыто
и неможе да ся развыва защото нашигъ нравы, право да
си кажемъ, груби и варварскы не давать нужнжтъ хранж
съ кожто това благородно чюство живѣе. Ный не само
незнаимъ да отдадемъ приличнж почетъ и похвалж на оныя
отъ своитѣ си, които ся трудять или жертвовать за обще-
то добро, нъ ся стараемъ да понижимъ и зачернимъ колко-
то е възможно повече заслугыгъ имъ и да гы смжкнимъ

и тѣхъ до стъпенѣтъ на собственихъ си ничтожность. Нашитѣ българи сж пълни съ удивленіе и похвалы къмъ единъ лѣкаръ, единъ богословъ, единъ учитель, ако е отъ чуждъ народность, нъ щомъ ся научать чи той былъ българинъ они изгубватъ тутакси и почетѣтъ си и похвалятъ си. Въ такъвъ народъ, като нѣма храна за честолюбивытъ и за славолубивытъ, които срѣщатъ само гоненія и притесненія, нѣма и хора, такыва да излѣзжгъ и да ся жертвовать за общѣтъ полжж. Нашій народъ трѣба прочее да ся науче чрѣзъ въспытаніето да отдава почетъ и похвалж на оныя които ся трудять да ѣж заслужаятъ съ дѣлата си, ако иска да ся увеличава числото на славолубивытъ които да ся жертвовать за общѣтъ полжж.

Освѣтъ рѣченжтъ заслугж честолюбіето ни припася още една въ друго отношеніе. Умътъ ни е лесно наклоненъ да сжди по внушеніето на нашитѣ страсти и желанія, сирѣчь криво, и има нуждъ да ся подкрѣпи отъ разсѣдока на другытъ. За това разсѣдакътъ ни ся води или господствува отъ общето мнѣніе. Ный знаимъ съвършено кои сж двата противоположны пжтя между които можемъ да избѣремъ и особенно отъ кого това поведеніе ще бжде осждено и отъ кого одобрено. Съ единъ рѣчь, понеже въ повицето отъ работытъ що врьшимъ всекы има своитѣ идеи и чувства, ный знаимъ въ еди-коѣж работж кой какъвъ начинъ бы прѣдпочелъ. Ако и да обычамъ отъ гордость да ся объждаваме че въ много случаи ный смырѣшявали въ работы новы, истината е че ный вьрвимъ въ живота си по начертанытъ и обжхтаны вече пжтеки които смы видѣли. «Това тжй става» казвамы ный, или» това ще ся удобри отъ цѣлый свѣтъ, въ това всичкытъ хора щжтъ ти намѣржтъ маханж.» Въ всичкытъ си почти дѣла прѣди да направимъ нѣщо ный мыслимъ какво щжтъ рѣчяжтъ хората, а не какво казва свѣтътъ ни. Щомъ откриемъ единъ пжтъ или единъ примѣръ ный смы весма счистливы да отидемъ по него и ся намирамы въ безопасность.

Взѣми единъ человекъ, съ срѣднж способность отъ нѣкое съсловіе или отъ нѣкоѣж странж на кождо жителытъ познавашъ, ты знаишь всякога какво той ще каже врьху еди-коѣж раборж. Щомъ почне да говори, ты знаишь кое ще му е разсѣженіето, кое ще го расхрди, кое ще

му ся види чудно и какво има да възражи. Даже и най-отличныѣ хора сѣ възли всичкыѣ си идеи отъ хората между които сѣ живѣли, съ които сѣ ся събирали или отъ книгыѣ които сѣ чели. Ако има нѣкой единъ само новъ идеѣ върху нѣщо, всичкыѣ го съгледватъ като духъ оригиналенъ. Человѣкътъ е въ всичко подръжателенъ; прави онова което глѣда чи праватъ другыѣ и го е много страхъ да ся намѣри само той друго яче отъ свѣта, като въ пустинѣ. Колкото ни е страхъ кагато ся намѣримъ отдалечени въ нѣщо си отъ множеството толкова смы счастливи да ся изоставимъ да правимъ както всичкый свѣтъ, безъ да ни е грижа да испытывамы да ли е добро или зло онова което праватъ всичкыѣ.

Това нѣщо едно добро ли е или едно зло? То е едно зло колкото пѣти лична совѣсть е достаточна да ни усвѣтлява въ пѣти ни; за всѣкы другыго то е едно добро. То е едно зло когато прѣдпочитамы въ всичко общето мнѣніе нежели съвѣстьтъ си, нъ е едно добро да ся повличемъ по общето мнѣніе когато съвѣстьта ни не може да ни покаже кое е доброто. Счастливъ онзи человекъ който, съ доста здравъ и независимъ разсѣдокъ за да уцѣни колко струватъ идеитѣ и чувствата на съвърменинитѣ си, на отечеството си и на съсловіето си, като е безъ прѣдраждоци, знай да ся подчинява на публичното мнѣніе само тамъ гдѣто го мысли право и за прииманіе, а за косура, да слѣдва исклучително съвѣстьтъ си и да притърпява нападеніята на публичното мнѣніе безъ да ся оскърбява. Мѣдростъта позволява да различавамы и да бѣдимъ независимы въ тѣжъ мѣркѣ, нъ само лудый или развратный человекъ си позволява да не държи никакъвъ счетъ за публичното мнѣніе, да ся не грижи за одобреніето на почтенныѣ хора и да ся не чърви отъ нищо.

Всичко това е мячно и деликатно както на теоріѣж тѣй и на практикѣж; нъ това е доста за да видѣтъ читателитѣ чи желаніето почитаніе или честолюбіето е една естествена форма на себелюбіето, чи то има и полезны и пагубны приложенія, и чи ако смы принудени въ много случаи да ся водимъ отъ общето мнѣніето, то не трѣба да го взѣамы за правило на нашето поведеніе.

Ный нѣма да исчисляваемы различныѣ имена които

изражавать прѣобразованіята на честолюбіето като: съревнованіето, славата, людското мнѣніе, тщеславіето, гордостъта и пр. Въ модѣтъ такожде нѣй трѣсимъ почитаніето на другитѣ, нѣ въ вѣнкашны и празны работы, въ облѣклото. Нашитѣ читатели си напомнюватъ исторіѣхъ на Насардинъ-ходжа; той отишелъ на свадбѣ безъ новыи си кюркъ и не былъ пріетъ добръ, за това ся върналъ у дома си та го облѣкалъ и тогасъ като отишелъ пакъ, былъ забѣлѣжи нѣ отъ всичкитѣ и поканенъ на почтенно мѣсто; тогава като го черпали той казвалъ на кюрка си чи тѣзи честь ся прави за него. Прѣди 40 годинѣ нашитѣ бащи ся носили шюбурж, шалвари и бинишъ, нѣ ако нѣкой балкапанецъ ся облѣчеше днесъ въ това облѣкло и отидеше да прави визитъ, хората щѣха да изгасиѣхъ отъ смѣхъ като го видятъ тѣй, по самѣхъ причинѣ чи днѣсь това облѣкло не е вече на модѣ.

Когато навикътъ и правитѣ измѣняватъ честолюбіето въ по-важны отъ модѣхъ прѣдмѣты, тогава подъ името честь ни ся налагать много нѣща и дѣла прѣтивны и на самѣхъ правственностъ. Тая дума честь, която ся приспособява на много нѣща, значи людското мнѣніе. Такава честь ни кара да правимъ добры и благородны дѣла, не за да угодимъ на Бога или за да си изпълнимъ длѣжностѣхъ, нѣ за да спичелимъ хорското почитаніе. Добродѣтелиа не зависи отъ никого, нѣ честьта зависи отъ цѣлый свѣтъ. Ако съмъ въ Европѣ и мя докачи нѣкой, честьта ми ся принуждава да ся бѣж на дюелъ, нѣ въ турско сѣщата докачия не поврежда честѣхъ ми, ако го не викамъ на дюелъ; напротивъ, ако поискахъ да ся бѣж на дюелъ, щѣхъ да минѣ за лудъ въ мнѣніето на хората. Нѣ да оставимъ на странѣ злѣ разбранѣхъ честь. Истената честь е оная която е измѣняема и зависи отъ правитѣ вмѣсто да ги управлява. Честьта не е друго освѣнь господствующето мнѣніе. Ако да има единъ честь която да състой въ това, да изпълнявама всякога длѣжностѣхъ си, да правимъ всѣкиму всичкото добро което ни иди отъ рѣцѣ, да обычама и честимъ само онова що е благородно и чисто, да не унижавама никога съвѣстѣхъ прѣдъ интереса, да почитама въ себе си и въ другитѣ челоуѣческото достоинство, такава честь е съвършенно съгласиѣ

съ нашитѣ чувства за правдѣтъ и можемъ да ѣхъ взѣмимъ не за правило, нѣ за силенъ спомощникъ въ изпълненіето на длѣжностѣтъ. Само въ такава честь трѣба да трѣсимъ почетѣтъ на общето мнѣніе, и само въ този случай желаніето почитаніе или честолюбіето е, при всичкитѣ си опасности, едно благодѣяніе гдѣто Божіята промисль го е вложила въ сърдцата ни.

Друго едно чувство твърдѣ ближно до честолюбіето е властолюбіето. Тия двѣ чувства весма ближни по между си, ся раждатъ и развивать повычето пѣти заедно и ни вдѣхвать същитѣ дѣла. Амбиціозный человекъ, или властолюбецъ е и горделивъ и славолубивъ, ако и да ся неприпознава за такъвъ. Той казува чи не трѣси вънкашный блясъкъ който съдружява властѣтъ, стига само неѣхъ да притяжява; нѣ това не показва друго освѣнъ чи неговото властолюбіе трѣси нѣщо по-здро и не ся благодари отъ празни нѣща както сѣхъ легкитѣ тщеславія.

Властолюбіето, когато ся стрѣми къмъ голѣмытъ и высокы службы въ управленіето на държавѣтъ, на града, на общества, ся нарича амбиція. Това чюство е такожде не развито въ българскый народъ, защото всичкитѣ административны, военны, судебны, черковны высокы службы сѣхъ были до сега затворени за него, и обстоятелствата сѣхъ го въспытавали само въ покорность. Както и да е за Българина, властолюбіето е естественно чюство на человекъ. Когато кажѣтъ за нѣкого человекъ чи е славолубивъ, хората не разбирають добро нѣщо за него; тѣхъ прѣдполагать чи, въ силижѣтъ си жѣждѣ да господствува, той не трѣси друго освѣнъ собственный си интересъ. Такъвъ человекъ е умразенъ на другитѣ и застрашитель за тѣхъ, защото иска да имъ ся наложи за господаръ и защото като усвои нѣкоякъ власть той ѣхъ увеличява и заячява за собственный си интересъ. Такъвъ человекъ отъ славолубивъ достигва да стане тиранинъ. Хората не трѣбаше да прощавать на властолюбца защото той съзижда своето величіе врѣху тѣхното разрушеніе и униженіе. По злосчѣстіе обаче, като обычѣть властѣтъ, тѣхъ ѣхъ обожявать въ който человекъ и да ѣхъ видѣть. Вчера прѣзирахъхъ одного, днѣсь като го видѣть на високомѣсто, тѣхъ нѣмать доста удивленіе за него.

Силното властолюбіе не познава какво нѣщо е длъжностъ. То не познава на свѣта нищо по-право и нищо по-свѣто отъ цѣльтъ коѣто гони; истрепува, избива, смазува, потъпкува всичко, жартвова немилостиво, неумолимо и хладнокровно всичко що ся противи на достиженіето цѣльтъ му. То минувува прѣзъ труповетъ на 100,000 души, ако трѣба, за да достигне цѣльтъ си.

Неговото начяло е «конецътъ оправдава срѣдствата.» Силното властолюбіе нѣма даже гордытъ и величественны маніеры които взѣма слѣдъ като постигне цѣльтъ си; за да достигне до тамъ, то минува прѣзъ всичкытъ тъмны и низкы пѣтища; търпи афронти, става робъ, влачи ся по колѣни, цалува краката на по-силнытъ, и нѣма униженіе което да не бы притърпело въ надѣжъ само чи ще господствува.

Съвсѣмъ това да ли всичко е лоше въ това чувство което ни подбужда да желаемъ да имамы нѣкаквж власть въ рѣцѣты си? Да ли нѣма едно властолюбіе почтенно и даже похвално? Когато чловѣкъ желае властѣ само за да заслужи на съотечественницѣтъ си не е ли достоенъ за почетъ и даже въ нѣкои случаи, когато товарѣтъ е тежакъ, за тѣхното удивленіе? Трѣба обаче да внимаваме зашото мнозина вѣрватъ чи трѣсятъ въ властолюбіето да служатъ общитѣ интересы, когато тѣ дѣйствително не трѣсятъ освѣнь своя интересъ. Общитѣ интереси сж много свѣти и чловѣкъ не трѣба да си играе съ тѣхъ. Осѣщашъ ли ся чи ты си най-способный за мѣстото което искашь да занимаешъ? Да ли нѣма отъ тебе по-способни да занимажтъ положеніето което ты дръжишь? Като виждашь чи има по-способенъ отъ тебе, ако не можешъ да му отстъпишь прѣвенството, това е доказателство чи ты трѣсишь мѣстото не за да служишь общето добро, нъ за собственното си удовлетвореніе.

Колкото за оныя които, безъ лицемѣріе и безъ самохвалство, като осѣщатъ способностѣтъ си и вѣрватъ чи ако спичелятъ власть нѣма да ѣж обърнать въ тѣхнж ползъ, ся борять честно и откровенно да ся намѣсжтъ въ общытъ работы и да взѣмжтъ управленіето имъ за да принесжтъ добро като иматъ властѣтъ, тѣхното властолюбіе е законно. Ный не смы дошли на този свѣтъ за да неправимъ нищо; всѣкы отъ насъ има своиѣ способности и наклон-

ности, и Провидѣніето ни ги е дало толкова за общето добро колкото и за нашето: Ний не трѣба да ги заровимъ въ неизвѣсностѣтъ. Добръ е да ни подбужда едно естествено чювство да ги упражняваме и да ни възнаграждава чрътъ единъ тихъ и чистъ радостъ чи смы ги упражнили честно.

Употрѣбленіето на властолюбіето е сжщето въ частный животъ както и въ публичный. Въ фамиликтъ ний смы пакъ въ сжщѣтъ опасность да ся отпуснимъ въ лѣнностѣтъ или да ся прѣобразимъ на тирани. Голѣма погрѣшка и голѣмо злосчастіе е за всѣкы чловѣка да иска да направи едно нѣщо което други на негово мѣсто бы направилъ по-добръ, и да иска да повѣлява когато е роденъ да ся покорява. Не по-малка погрѣшка е да ся осѣща чловѣкъ способенъ да занимае едно мѣсто было въ семейството, было въ обществото и да го изоставя на други по-неспособны Истинно мѣдъръ чловѣкъ е онзи който като е разбралъ чи е роденъ да господствува знае да управлява и да повѣлява безъ гордость, или като е разбралъ чи е роденъ да му заповѣдасть, знае да ся повинува съ достоинство. Трѣба чловѣкъ да ся бой да не бы властолюбіето му да е една суха гордость, нѣ трѣба такожде да ся бой да не бы смиреномѣдріето му да дохожда отъ лѣнность.

Ний щемъ свръшемъ връху себелюбіето като кажемъ нѣколко думы и за желеніето усвършенствованіето на нашитѣ способности, което е и то естествено на чловѣка.

Удоволстіето което осѣща чловѣкъ да упражнява и развива физическитѣ си и умственны способности може да дохожда отъ любовтъ на живота или отъ разнитѣ видове на любовтъ на благосѣстояніето, като любовта на физическото удоволстіе, любовта на почитаніето, любовта на силѣтъ. Така напримѣръ, когато вдигамъ тяжкы прѣдмѣты, ако чювствамъ тѣлеснитѣ си членове силны, удоволстіето което осѣщамъ може да дохожда или отъ очевидностѣтъ чи здравіето ми е изрядно, или отъ надѣждѣтъ чи другитѣ щѣтъ ми ся чюдять, или щѣтъ ся боѣтъ отъ мене. Сжщото ся случява за всяко умственно или нравственно дѣло. Произнасямъ едно хубаво слово: вѣроятно е чи удоволстіето което осѣщамъ дохожда отъ

ракоплексканіята на публикѣтъ, или отъ добрытъ слѣдствія сполучены чрѣзъ краснорѣчіето ми. Открывамъ единъ истинѣ: да ли щѣхъ да съмъ толкова счастливъ отъ откритіето: ако ся не надѣяхъ отъ него нѣкожъ славѣ или ползѣ? Правѣ едно добро дѣло: то ползува на славолубіето ми или на бѣдѣщето ми, или поне удовлетворява съвѣстѣтъ ми. И така всяко едно чювство може да ся истълкува чрѣзъ друго, и това е което прави толкова мжчно и толкова не сигурно оцѣненіето на чюловѣческытъ дѣла. Защото ный сѣдимъ намѣреніето на хората, а какъ единъ чюловѣкъ може да знае точно моето намѣреніе, когато ми ся случява да незнаѣ и азъ истый кой е точно двигателѣтъ ми въ еди-кое дѣйствіе.

Съвѣстѣтъ това, ако и повычето пѣти чюловѣкъ да желае упражненіето и развитіето на физическытъ си силы, на нравственнытъ си качества и на умственнытъ си способности отъ любовь на здравіето, отъ честолубіе и отъ властолубіе, неможемъ обаче да неприпознаимъ чи въ много случаи ный не трѣсимъ друго нѣщо, като упражняваемы способноститъ си освѣнъ самото удоволствіе да ги упражняваме. Ный сми назначени отъ природѣтъ да дѣйствамы: отъ което слѣдува неуборимо чи дѣйствіето трѣба да бѣде за насъ единъ длѣжность, единъ нуждѣ и едно удоволствіе. Това удоволствіе, изчезва и ся прѣобрьща въ уморяваніе и въ болѣжъ, когато упражненіето е много силно и ся продължи много врѣмя, защото тогава то отслабава силытъ, като всичко което заминѣ мѣрѣжѣ. Нѣ, до кагато усиліето е съразмѣрно съ силѣтъ, то увѣличава и усилюва способноститѣ ни и произвожда въ насъ естественно и направо живо удоволствіе на благосѣстояніе. Врѣху тѣзи истинѣ на чюловѣческѣтъ природѣ образованитѣ народи почвать още отъ дѣца въ училищата да упражнявать и развивать чрѣзъ гимнастикѣ и методическо ученіе физическытъ си силы и умственнытъ си способности; така щото и когато излѣзатъ изъ училищата они сѣ усвоили изрядный навѣкъ на трудолюбіето, на тѣлеснѣтъ и умственнѣ дѣятельность, която наистена става за тѣхъ не само една длѣжность, нѣ една нужда и едно удоволствіе. У насъ българтѣ, особенно за умственнытъ ни способности, нито сми ги въ училища упражнили и развили, ни-

то пакъ ся занимавами отпослѣ съ прочитаніа и съ наукъ и за това сѣи толкова глупи въ сравненіе съ мозъчный европеецъ. Умствената дѣятелность е у насъ почти нула. Трѣба прочее да упражнявами и развивавами непрѣстанно въ живота сѣи тѣлеснижъ сѣи и умственнѣи дѣятелность, ако искамы да вървимъ къмъ усъвършенстваніето на природжъ сѣи, което е назначеніето на челоувѣка. Неоспоримо е чи радостъта която чювствовами кога открѣмъ едниж истиннѣи дохажда отъ това чи природата ни остьща удоволствіе да дѣйствува и да сѣи увѣличава. Желаніето да упражнява челоувѣкъ умственитѣ сѣи способности сирѣчь да знае, да научава, сѣи парича любопытство. Има хора които учятъ сѣи и само за да знажъ, за да удовлетворявать любопытството сѣи.

Така, кога сѣи намирамы нѣгдѣ уединены и самички и чюемъ нѣкое движеніе, нѣи искамы изведнажъ да знаимъ коя е причината на това движеніе. Ако видимъ нѣгдѣ да сѣи набрали хора да глѣдать, нѣи тичамы да видимъ какво ли глѣдать. Нѣи искамы да знаимъ защо съсѣдѣтъ ми излѣзетъзи сутринъ по-рано или по-късно, защо му сѣи променило лицето, и всичко това е любопытство безъ интересъ.

Отистина чи много пѣти нѣи имамы интересъ да узнаимъ причинитѣ на онова което глѣдамы. Ако глѣдамъ въ едниж ливаджъ чи тривата сѣи движи, азъ имаъ интересъ да виджъ да не бы да е нѣкожъ змижъ. Като влѣзжъ отъ вѣнъ въ одажъ сѣи и гж виджъ разбърканж, азъ имаъ нужда да узнажъ да не бы да е влѣзалъ нѣкой крадецъ. Нѣи повечето пѣти, нѣи трѣсимъ да узнаимъ не за нѣкакъвъ интересъ а само отъ едно чисто любопытство. Романитѣ ни увлачають да гы чтемъ само защото раздражняють любопытството ни. Нѣи знаимъ чи онова което ни разказва едниж романъ е лѣжа, въ искамы да знаимъ конца му и го искамы съ нетѣрпеніе.

Безъ този естественъ вкусъ да трѣсимъ причинитѣ на всяко нѣщо, нѣи щѣхмы на всѣкы чась да сѣи намирамы въ опасность. Нѣи нѣмаше да сѣи обърнемъ да видимъ какъвъ е този шумъ задъ насъ, ако и да е шумѣтъ на едниж кѣщжъ която пада връху насъ. Любопытството ни прави сѣижъ заслугъ която и апетититѣ. Тя наваксува чрѣзъ едниж апетитъ нашето немареніе, и ни възнаграждава чрѣзъ

едно настояще удоволствие, за гдѣто сме прѣдвидѣли единъ бѣдѣщи интересъ.

Единъ чловѣкъ колкото е по-малко любопытенъ толкова по-малко трѣси да ся научава, и толкова по е ограниченъ въ познаніята си и по-глупавъ; а колкото е по-любопытенъ толкова повече работы ся научава, толкова повече развитъ става.

Както силното жилие имотъ прави чловѣка сребролюбецъ, силното желаніе почеть, честолюбивъ и славолубивъ, силното желаніе власть, властолюбивъ, така и силното любопытство е самото което прави чловѣка да ся вдаде въ наукѣтъ и да стани дълбокоученъ или геній въ нежъ.

А. Іовчевъ.

Мрътвото и живото на земѣтъ. (¹)

Съиз и сзнуваніе.

Когато нашитѣ органи работѣтъ, тѣй губѣтъ часть отъ своето вещество и отъ своѣтъ силѣ. За да имъ повърнемъ изгубенѣтъ силѣ, трѣба да ги хранимъ. Храніе то става тогава, когато органа си почива и кръвта тече прѣзъ него свободно. Като минава прѣзъ органа, кръвта остава тамъ етроително вещество и така загубенѣтъ части са възобновяватъ. Здравіе то и силата на органитъ сѣкога зависи отъ работяніе то имъ и отъ храніе то.

Ако принудимъ органа да дѣйствува непрѣстанно, то ще доде врѣме, когато той ще са умори и ще са исхаби до толкози, щото никаква сила не ще може да го накара да работи повече. Таквази слабостъ дохожда отъ значителното изгубване на органическото вещество. Колкото повече са напругалъ органа, толкози повече трѣба да почива, за да са укрѣпи. Напруганіе то има своитѣ прѣдѣлы и когато са заминѣтъ тѣзи прѣдѣлы, органа загубва своѣтъ способностъ и отъ никаква почивка не може да са повърне на прѣдишното състояние. Ако гледаме на пр. срѣщу слѣнце то вѣколко секунды, нашитѣ очи ще са раздра-

(¹) Продълженіе отъ брой 22.

жѣтъ чрѣзмѣрно и нѣтъ можемъ загуби зрѣніето си съвсѣмъ. Органитѣ са повреждатъ и отъ продължителнѣ почивкѣ, отъ дълговременно бездѣйствиѣ. Бездѣйствието докарва задебеляваніе въ органа и го доводжа до неспособностъ да работи.

Нашій мозъгъ са намира постоянно на работѣ, защото органитѣ на чувствата постоянно му принасятъ отъ вънъ своитѣ раздраженія. Зрѣніето и слуха най-много впечатленія докарватъ. По тѣхъ причинѣ и за него дохожда врѣме, когато той отмалява и съвсѣмъ загубва своѣтъ дѣятелностъ. Това състояніе е сънътъ. Той дохожда отъ изгубваніето на мозъчното вещество, додѣто мозъга былъ буденъ и работилъ. Въ врѣмето на сънътъ исхабената частъ отъ мозъга са възнагряждава чрѣзъ прѣминаваніето на чистѣтъ кръвь прѣзъ мозъга. Колкото по-спокоенъ е сънътъ, толкози по-силно бива храняніето и толкози по-добрь са подновява мозъчното вещество.

Сънътъ е много нуженъ за духовнѣтъ дѣятелностъ; безъ него не може да има духовна дѣятелностъ, защото тогава мозъга ще са исхаби и ще стане неспособенъ за работѣ. Колкото повече е работилъ мозъга, толкозь повече са нуждай отъ сънъ и покой. Дѣто ще каже, мозъга има най-големъ нуждѣ отъ редовностъ въ почиваніе и работаніе.

Много хора теглятъ отъ главоболіе, отъ свѣтовленіе и отъ нерасположеніе само и само за това, защото не са обхождатъ съ мозъга си, както трѣба. Тѣ не живѣятъ редовно, нѣ искатъ отъ мозъга си или много работѣ, или много покой. Тѣ си товарѣтъ мозъга съ много вещественни или духовны раздраженія и го принуждаватъ да работи повече отъ мѣрѣтъ, или какъ дошло. У таквы-зи хора мозъга испадва въ раздражителнѣ слабостъ и отъ малко са дразни.

Когато мозъга са раздражава отъ малко, тогава случава са, неговото работаніе са продължава и насъни, безъ да са намѣси въ това нашата воля. Това работаніе насъни е сънуваніето. Сънуваніето е половинъ работа; за това и отъ него са исхабява мозъга и са уморява. Сънъ съ дългы сънуванія не успокоява мозъга, както спокойнѣ и дълбокѣ сънъ.

Кога то сънуваніето е доста силно, то са написва въ мозъга ни по-дълбоко и може да са напомним и слѣдъ пробужданіето. Ето защо са запомнятъ нѣкои отъ сънищата.

Матеріала на сънуваніята сѣкога са дава отъ прѣдишнытъ впечатленія. Сичкытъ впечатленія оставятъ въ мозъга ни дыри, отпечатьцы, които са повтарятъ въ нешето сънуваніе и са съчетаватъ въ различни образы и дѣйствія. Никого не можемъ да сънуваме таквызи нѣща, които не сѣ напечатаны отпреди въ ума ни. Слѣпороденытъ никога не сънуватъ образы, сир. таквызи нѣща, които подлежатъ на зрѣніето. Глухонѣмытъ никога не сънуватъ гласове и други таквызи нѣща, които подлежатъ на слуха, защото нѣматъ впечатленія за тѣзи нѣща.

Колкото до това, дѣто сънуваніето бива твърдѣ страшно и заплетено, дѣто въ сънуваніето са съчетаватъ невъзможны нѣща. — това произлиза отъ ненамисаніето на воляжжъ ни. Отпечатьцыгъ са съединяватъ неправилно, защото волята е заспала и не може да сдържи и да управи това съединеніе.

Прѣдъ сънътъ дохожда съливостъ, сир. ослабваніе на чувствата и на мышцытъ. Прѣдъ затворенытъ очи са появяватъ съкаквы забърканы образы, тъмны и свѣтлывы точки и мъгла. Чувствата ни угасватъ едно по едно, тѣлото са отпуща, главата са повожда и съзнаніето заспива.

Храняніето на тѣлото са продължава насъни и става по-равно. Сърдцето бие по спокойно дѣханіето става по-дълбоко. Тогова сичкытъ дѣйствія на растителнытъ органы ставатъ по-правилно. Отначало сънътъ бива дълбокъ и спокоенъ; нѣ колкото повече са продължава, толкова по-лекъ става и са обръща на полусънъ.

Здравый сънъ са продължава не прѣрывно и си не разваля нито отъ сънуванія, нито отъ беспойны движенія. Чувствата сѣ заспали, нѣ лесно са пробуждатъ. Такънъ сънъ прѣминава самси и остава въ организма голѣмъ прѣснотжъ.

Ето обясненіето на сънуваніето. Нека слушаме сега онѣзи хора, които ни казватъ, че сънищата показватъ бъдѣщето.

Т. Икономовъ.

Май 1870.

Іедна жрътва на Немското Отечестволюбие.

Зето отъ Гартеилаубе, 1871, № 2 и 3.

На 1809 година когато Наполеон бѣше достигналъ до най-голъмата си слава и бѣше дигналъ тиранската си ржка надъ цѣло Немско, іединъ младъ Немецъ, по име Фрадрих Штабъ, намисли да убие страшния царъ за да избави тѣй отечеството си отъ чуждото Господство. Баштата на младия Штабъ приказва за тази работа на си-на си тѣй:

На 1792 година прѣзъ Марта роди ни се синъ и нарече се Фридрихъ Готлибъ. Каква радостъ за мене, какво по вътрешно оште радванье за майка му, коіато по прѣди бѣше седъмнаесетъ години бездѣтка! Фридрихъ порастна, здравъ, витѣкъ, распадень за наука. Отнапрѣдъ показва воля за баштиния си чинъ и когато излагаше детинскитъ си проповѣди учудваше слушащитъ си. Поподирѣ пробуди се въ него воля за тръговина, на което азъ не бѣхъ противень и само му показвахъ онуй, което ште му трѣбва за новата пжтека. Фридрихъ учеше съ голъма воля тръговскитъ смѣтки и повитъ іезици — на-скоро можеше дапревозжда свойтъ телемахъ, както и Немски писма въ чужди іезици. Прѣди сичко слушаше той религиознитъ проповѣди съ истинеско страхопочитаніе и записа тѣхнитъ науки дълбоко въ младото си сърдце. Ни єдинъ ден не се почнуваше безъ молитва изъ собственото скризалиште на неговото срьдце и вътрешно благодарень на Бога легаше на постилката си. Той іе това дори до краіа си дродължилъ. Бѣше уредень, работливъ и трпѣливъ и свръшваше постоіано онуй, което бѣше намислилъ. Когато стана на деветнаесетъ години направи си іединъ планъ отъ часоветъ и ништо, ако ште бы и наймадко задовољство, не го отбиваше отъ този редъ. Живость и честолубие гониха го на наука, той иштеше да іе на-прѣдъ за да бжде нѣкога подпорка на родителитъ си. «Маіко» бѣше рѣкълъ іединъ-пжтъ «ако си имамъ нѣкого свое си огньиште, штѣ те земѣж при себе, тогава штѣ ти надосошѣж сичката си љубовъ.»

Трѣбва ли сега ида продумамъ само, колко ни пра-

веше този син честити, колко стоеше високо въ майчиното сръдце? Пакъ за това тіа ставаше често смѣтена отъ пѣбавки съништа зарадъ него. Сънуваніе на примѣръ че іе съ двата си сина въ градината на Шулпфорта при Наумбург и когато минавала чрѣзъ іединъ залив по тѣсната грѣда, коіато води къмъ залата драгийтъ ѝ Фриц пада ненадѣйно въ водата. Напрѣга си сичкытъ сили да го избави, напраздно — той потънва и изгува се прѣдъ очитъ ѝ за сѣкога. Колко често заплашваше този сѣи нейното маічино сръдце напразно и напомиъвах азъ, че съништата сѣ само игри на фантазиіата.

Фридрих умѣ да събере богатъ имот отъ знаніе; учеше и музика и отличи се не безъ талант, да, опитваше се и на стихотворството и отъ лекциитъ на Гумела и Лина изработи іединъ дѣл като позоришна игра.

Въ 1806 година намѣри прилука да се образува по дълбоко въ тръговината, заштото като ученик отиде на фабриката Ротшгаин и Лентин въ Ерфурт. И тука нашиіа син чрѣзъ трудолюбие и вѣрность привлече любовта на Господара си. Неговата мисль бѣше да бѣде некога, не гребенар, но кореспондент или прибирник на іедна голѣма кѣшта, неговото чувство теглеше за по-голѣмы работи.

Честитъ Фридрихови писма изъ онуй време дѣхатъ сѣкога плъно съ любовъ детинско чувство, на ражденитъ ни дни и на празниците радваше ни съ дарове отъ запазенитъ си пари; за мене най-по-вече бѣше истинска белешка іедно французко писмо, прѣвод на іедна весела игра, за коіато знаеше, че ми іе драга. Отъ 1809 година писмата му бѣха по плъни по съдържанието си, той описваше трѣжествата, извиканъ на туй огъ състанѣка на цароветъ и краловетъ въ Ерфурт. Никаква дирка на мръзостно чувствуванѣе не звѣгъше въ тѣхъ връхъ Наполеона. Нема съмишніе, че той му се тогасъ толко чудеше, колкого го по подире мразеше. Да, и въ Наполеона бѣше се пробудило чувство за мир и да направи свѣтът честитъ чрѣзъ преражданіето на Немско. Да бѣше злочестата намысль на нашиіа син тогасъ размислена, колко много по-леко можеше той да ѣж исплъни въ Ерфурт, отколкото по-подире въ Шенбрун! За доказателство на туй съобщавамъ тука іедно отъ неговитъ писма отъ прѣ-

драгиѣ си син. Ахъ, ний не слухтѣхме, че той ѣ вече билъ загубенъ!

Француското му писмо гласи:

Ерфрут, 20 Марта 1809 година.

Вашето писмо прочетохъ съ пълно задоволство и съ най искрено осѣщанье на благодарность и съ сънджчето, което обичахте да ми проводите, отворихъ. Наистина не знаѣхъ какъ трѣбва да искажъ осѣщаніята на сърдцето си за вашитѣ родителски грижи, какъ за вашитѣ дарове. Само чрѣзъ лъбовъ и покорность шгъ се потрудѣхъ да бждѣ достоенъ за вашата добрина. Вий ме питате, кога шгъ могъ да ви посѣтѣхъ. Отистина азъ туй оште не знаѣхъ. На Великден тежко заштото имаме много работа и оште никакви помоштници. Помолете Господара Ротштайна, когато доде въ Лайбниц на служба. Повтаріамъ да ви искажъ благодарностьта си съ увѣрение, че никога нема да престанѣ да съмъ

Вашъ покоренъ син.

Фридрих Штаб.

Въ почетъка на Август, 1809 година Фриц ни обрадва съ едно осмодневно посѣщение. Направо тогава се празнуваше храмът на цркъвата за помен на Хуситската война. Весело и свободно веселеше се той съ старо и младо, както и насѣкѣдѣ единъ млад, комуто се свѣтътъ смѣе на срѣшта. Колко весело играеше той на ливадата, какъ радостно учествуваше при сичкитѣ зборове! Да ли би могълъ нѣкой да прѣдвиди, че едно толкосъ темно злослухтно рѣшение би могло да зрѣи въ една невинна детинска душа, както имаше той голѣма енергиѣ да го исполни?

И когато се раздвоихме, не се издаде той на никъкъвъ начин, бѣше неженъ както съкога, но безъ необично трогателство, никаква особена сериозность ни виждаше се на чрѣтитъ му. Това бѣше последния пѣтъ, когато башта и майка видѣха сина си!

Слѣдъ туй време изучаваше Фрицъ съ удвоенъ труд новинитѣ, той ми съобщтаваше сичко, което можеше да дознае за француско-австрийската война. Съ голѣмо одушевление пишеше той за побѣдитѣ на Ерихерцога Карла.

Дневната заповѣд на този войвода слѣдъ бою при Аспери отъ 23 Маѣа 1809 бѣше прѣписалъ и ми ѣж проводилъ. Той приказваше свѣтлата побѣда надъ Наполсона! па прилагаше оште мисли, които бѣха се родили по желаниѣта на покоренитѣ Ерфортци. Русиѣа и Прусиѣа дигатъ на кракъ една война противъ Французетѣ Наполеонъ ѣе опасно раненъ, и на бѣгъ и такиви други.

«Каквото чуѣжъ, драги татко,» пишеше той «штѣ ви съобщавамъ, но казвайте ми и вий штото ви дойде до уши на срѣшта прислушливата на около Французка полициѣа, заштото ний трѣба сичко да знаеме. Австрийцитѣ нѣте ни турнатъ на скоро работата, азъ се надѣѣж на туй и срѣцето ми го жѣлае.»

Фридрихъ ме съкога молеше да му держъ писмата. Кой психологъ би могълъ да прѣдвиди оттука по послѣшното му рѣшение! Мойтъ синъ не бѣше наѣмникъ нити плозлив и лицемерецъ, каквито бѣха много Нѣмци въ онуй време, но сѣдбата на Отечеството му дълбоко допираше до неговото срѣдце. Милиятъ писателъ му бѣше Шилеръ, а прѣди да сврѣши дѣлото си, думатъ че Орлеанката мома му ѣе била последното четенье.

Фридрихъ имаше двама вѣрни приѣатели въ Ерфуртъ; единниѣо Церенеръ, комисъ въ една тамошна книжарница, който по подирѣ ѣе умрѣлъ отъ глади у французско робство; другѣа, Валтеръ, бѣше комисъ въ една сукнарница. По подирѣ узнахъ, че на тогози ѣе билъ повѣрилъ тайната си. Уедна вечеръ когато сѣ седѣли при единъ бовѣлъ пунчъ, казва имъ той, че има намѣрение да убие Наполеона за да освободи Отечеството си отъ туй страшило и че иште да принесе и себе си на жрѣтва, заштото знае, че ште умре. Приѣетелите, сценени отъ страхъ, заплашватъ го че тутакси ште извѣстатъ този опасенъ планъ на башта му, ако имъ се не би обѣшталъ искрено, че ште веднѣга да се остави отъ таѣа мисль. Той стори това, знаѣа да ги убѣди че туй ѣе било една шега и найъ весело пие съ тѣхъ пунча си тѣй, штото приѣетелитѣ не можеха друго да вѣрватъ, но че идеата му ѣе била минутна. За туй тѣ замлъчаха отъ мени; не узнахъ нито за туй, ништо по близо врѣхъ това, какъ може Фрицъ да смисли тази страшна мисль и какво го на-

кара най после да ѝ изпълни. Страстенъ не беше никога, хилди мразеха както онъ Наполеона безъ да правеха съзаклетіа противъ живота му. Шго је струвало да затайва планът си толкозъ дълбоко въ гърдитъ си, штото нито родителитъ, нито Господарът му да не спазатъ нишго за това, той (да затайва), който до тогасъ бѣше самъ јавността?

Когато на 23 Септемвриа 1809 година Господар Ротштаин отиде въ Лайбциг на служба, нагласва си Фриц кола и конь и тръгва въ Наумбург. На 24 Септемвриа снабденъ съ 11 трайски талире одвезва се тайно до Илмен, продава тука колата и конът и отива съ поштата у Виена, и, ако и да захваштало студъ, пакъ билъ си зель малко ризни дрехи. Той си прѣдставявалъ при туй че майка земѣ наскоро и бесплатно ште го покрие съ покривката си. Сахатът, който му бѣше като баштинъ дар твърдѣ драгъ, дръжалъ при себе си въ нужда да го продаде. Ний родителитъ не сме ни помислили за този пѣтъ.

На 27 Септемвриа получихме отъ Ротштайновѣа служителъ на фабриката отъ Ерфрут това писмо:

«Единъ случай за васъ твърдѣ важенъ, причина је на днешното ми писмо. Вашија син Фриц вчера ни је оставилъ безъ да помоли за нуждното дозволение, и безъ да извѣсти кого да је за това нѣшто. До сега не се је завърналъ. Отъ съдръжанието на единъ останалъ лист заключуваме че има на мисълъ да стане войник. Той си је пригствилъ цѣльта тѣй тихо, шгото ний не сме могли да го спрѣчимъ. Изјавенијата му, които сочеха на подобно нѣшто, сѣкахме ний, че је повече мислилъ за веселба и шега, а не за истина, и можеха да сѣ само за смѣх. Въ надѣжда, че ште скоро да чуеме нѣшто отъ него, вашъ и тѣй нататѣкъ.»

На приетелът си Велтера оставилъ је билъ јединъ лист съ туй значение: че не трѣбва да го трѣсатъ, само мрътав на боиштето ште се найде.

Впечатлението на туй писмо може да разумѣ само онзи, който је самичакъ башта! За ужасванъето на майка му млѣчъ.

Тѣа слѣдъ јединъ сахат зе извънредна пошта и съ най старија си син тръгна за Ерфурт. Въ сѣлото Хасен-

хаузен, мѣжду Кеза и Аусрштет живѣеха ни родове. Тамо се тѣ спре. Но прѣди да прикаже на зетѣт какво нѣшто ѣж кара въ Ерфурт, прѣдава ѣ той долното писмо отъ сина ѣ. Фриц го ѣ адресиралъ на уйка си за да извѣсти той родителитѣ му. Оригиналѣт на туй писмо не е вече въ нашитѣ рѣцѣ. Французката власть въ Ерфурт поиска го съ сичкитѣ Фрицови писма чрѣзъ собствена штафета.

Но на брѣзо зехме тогасъ прѣписъ. Ето го :

Ерфурт, 20 Септемвриа 1809.

Прѣдраги родители !

Това писмо ште ви прѣдаде добриа уйка у Хасенхаузен, който ви ѣ приказалъ, че никога нема да ме видите. Ахъ, да би могълъ да ви направѣ нѣкакъ да осѣштате колко ми ѣ тежко туй да ви пишѣ, и пакъ не можъ другче ! Да, азъ трѣбва да съмъ напрѣдъ, напрѣдъ за да исплѣнѣж, което ми ѣ Богъ рѣкълъ ; което съмъ се свето съ страхъ хвалилъ да исплѣнѣж ; азъ трѣбва да съмъ напрѣдъ, да избавѣ хиляди отъ смръть, отъ пропасть и тогасъ само да умрѣж. Какво и какъ това правѣж, не смѣѣж да ви откриѣж. Оште прѣдъ нѣколко недѣли додохъ на мисълъ да направѣж туй, но насѣкѣдѣ намѣрихъ прѣчки. Когато слѣдъ два дена подирѣ туй при ѣдна неприатна вѣстъ молахъ Бога да ми покаже срѣдство да исплѣнѣж цѣльта си, то ми стана тврѣдѣ ѣасно прѣдъ очитѣ ; бѣше ми като че гледамъ Бога у величието му, който ми, като съ громовити думи говореше : иди и направи штото си намислилъ ; азъ штѣ те упѣжѣ и штѣ съмъ ти на помошь ; ти ште постигнешь цѣльта си, но живота си трѣбва да принесешъ на жрѣтва, и тогасъ ште си при мене вѣчно весѣлъ и блаженъ. « Тогава дигнахъ азъ рѣцѣтѣ си къмъ него и заклехъ се страшно и свето да му се покорявамъ дори до смръть. Азъ не искахъ тука ни ѣдинъ весѣлъ час, а тамо бѣхъ готовъ на вѣчна осжда, ако бихъ прѣстѣпилъ заклетвата си. И вече тогава трѣбваше да идѣж ; но духѣт ми се колебаеше, често се покаивахъ за което се бѣхъ заклелъ. Сега съвѣстъта ми се разтвори пакъ и ми дума : « иди, брѣзай ! » Съ исполинска сила влечехъ се къмъ сждбата си, на коѣато пж-

теката наскоро ите се свърши. Тогазъ ме чека онуй блаженство, онази вѣчна величественостъ, която ми е обѣщала Бог! Да, драги родители, не тъжете за мене, радвайте се дѣто имате син, който замѣтва този несвършенъ свѣтъ съ единъ по красенъ. Само вамъ благодаръ на вашитѣ добри науки дѣто съмъ постоианъ и на Бога вѣренъ дори до смръть. Вий ме учехте да се не боѣмъ отъ смръть за честъта, за живота на ближния си. Да азъ можъ тихо, радостно да му отидъ на срѣшта; както правиха Апостолитѣ, тѣй и азъ штъ смѣешкомъ да умрѣмъ! Тамо ште се видимъ прославени изново, тамо ништо не ште да ни раздвои, нити радостъта ни да развали! Тамо штъ намѣрѣмъ азъ пакъ драгитѣ си, които трѣбва да оставѣмъ, зашто Бог иште една голѣма жрътва!

Тѣй ви казвамъ азъ, драги родители, тебъ драги татко, и на сичкитѣ приатели послѣдното съ Богомъ и благодаръ ви за сичко, което сте отъ детинството ми правили за мене, за грижитѣ и трудоветѣ, които имавте за мене, за добритѣ поучения и за сичко което ми дадохте.

За пъта, на който трѣбаше да трѣгнѣмъ, ималъ съмъ различни нужди, тѣй и отъ пари; моляхъ това послѣдното оште да платите за мене.

Нека е Бог съ васъ, както ште е съ мене, зашто то съ крѣпката си десница ште управя той

Вашия дори до смръть повѣренъ

Фрицъ.

Ахъ, азъ не можъ да склъчѣмъ! Приемнете оште единъ път за сичко благодарностъ! Простете ми грѣшкитѣ и това, съ което съмъ ви уврѣдилъ; тѣй и за туй дѣто ви сега не питахъ за свѣтъ. Хиляди пъти съмъ се молилъ Богу: Отче небѣсни, туй трѣбва да бѣде, азъ трѣбва да идѣмъ, какъ можъ туй да направѣмъ? » « Ти трѣбва да си напрѣдъ! » гръмъше ми онзи гласъ, « азъ штъ те спровождамъ, азъ штъ те водѣмъ, какво иштешъ повече? Не бѣди малодушенъ и врѣви! » Ако бѣхъ и сега останалъ, то не бихъ могълъ да гледамъ ниединъ честенъ човѣкъ въ лицето безъ да чрвенеѣмъ, като клетвопрестѣпникъ. Единъ студентъ страшенъ пот би ме нападналъ, ако бихъ мислилъ за онзи живот, гдѣто биха ме

чекали мъжи. Тъй мислѣхъ азъ сега съ радостъ на туй, зашото знаѣхъ, че Богъ ще ме приеме у величествено-стѣта си.

Въ недѣля посѣтихъ църквата, проповѣдваше се за умирањето. Туй ме направи сега съвсѣмъ да съмъ постоианъ. Съштамъ се за послѣднитѣ думи на проповѣдѣта въ сичката ѣ цѣлостъ; думитѣ гласеха: « възвишенъ надъ прахътъ, безсмъртенъ ѣ духа на човѣкътъ. » Улашената майка продлѣжи пъта си за Ерфурт.

Писмото не даде плъна ясностъ врѣхъ собственото Фридрихово намѣрение. Само най ближнитѣ приетели откриха, че Виена беше последната му цѣль. Снабдѣха набрѣзо единъ уменъ човѣкъ съ сичко нужно и проводи-ха го по Фридриха съ налогъ да го задрѣжи, гдѣто го намѣри, и ако ѣ нужно даже и съ силата на властѣта. Този човѣкъ намѣсто на брѣзо и съ енергіа да исплѣни нало-гътъ, отива испрѣво въ Лайбцигъ, забикалъ Саксоніа, по-казва се по сичкитѣ крѣгове; залудо! Въ Австріа не се осжди. Тъй времето за избавление се изгубва. Обиавихъ по сичкитѣ новини и молихъ да задрѣжатъ сина ми, да го снабдѣжтъ съ сичко штото ѣ потребно, а прѣди сичко да извѣстатъ часъ понапрѣдъ на родителитѣ му. Залудо!

Намѣсто туй прѣснаха се заглушливи грозни гласо-ве: че нашиа синъ ѣ падналъ, чи ѣ мрътавъ, обралъ ка-сата и така на татакъ. — Работата ставаше по сериозна. Отъ Минхен и Ваймар попита се Наумбургшиа сѣд: кои сѣ родителитѣ на Ф. Штапа. Какъвъ ѣ тѣхния харак-теръ? Иматъ ли имотъ? Стари ли сѣ? — Азъ трѣбваше да издрѣжъ два такъвѣсѣ испита, безъ да знаѣхъ: зашто? По-дире се поискаха писмата. Ний слухтехме сега на най-лошото. Пошто за насъ беше безкраино мъчно дѣто ни-што не можехме да дознаемъ за сѣдбата на синътъ, рѣ-шихъ се да пишѣхъ въ Дирокъ. Отговоръ не доде. Азъ мо-лихъ, вече не знаѣхъ какъ, единъ другъ чиновникъ да ми из-вѣсти писмено. Отговоръ доде. Никога не може да се о-дири тѣй съ питање въ туй обстоятелство. Само едно писмо отъ Хамбургъ говореше ясно за смърта на нашиа синъ. То казваше въ заключението си: « пакъ единъ Не-мецъ по малко! » Това писмо бѣше адресирано на единъ познаникъ и умоленъ да ни го проводи прѣзъ трѣта рѣ-

ка. Само единъ търговецъ изъ Лайпцигъ съ трудъ се умоли да приклучи въ едно писмо за Виена нѣколко редове да попита явно: Фридрихъ Штабъ мрътавъ ли е, прѣминавалъ ли е?

Подъ бѣлежка на най дълбоко млъчание получихме ний най после устмено (никога не дознахме по кой път), тази вѣсть: онъ е стрѣлянъ. Единъ търговецъ отъ Виена, когото ний сръдечно молихме да ни каже какво стана съ сина ни, оправдаваше ни се че билъ боленъ и не може самъ да ни пише. Въ нѣколко редове отъ ржката на господарката му пишеше: жалостната сѣдба на стреланьето на сѣки начинъ постигнало е единъ младъ отъ Ерфуръ, по името му е непознато. Азъ се отнесохъ до посланика отъ Бургоанъ въ Дрезденъ съ учтива молба да ме извѣсти за смрътъта на сина ми. Посланикътъ ми обѣшта, но не си одръжа думата. Обрънахъ се до тогавашния Саксонски министъръ на вънкашнитъ работи. Слѣдъ дълго чекане приехъ извѣстие: най добръ е и за двѣтъ страни да се остави съвсѣмъ работата, защото не драго се хортува за туй. Толко голѣмъ бѣше тогасъ страхътъ и не безъ основа прѣдъ Наполеона прѣви и нѣговото отмѣщение!

Въ тази периода побѣгнаха отъ насъ и приетели и познаници, като че нашето живѣлиште бѣше чумина кѣшта. Положението ни бѣше толкосъ лошо, штото на болката си не можехме да се отдаваме, но трѣбваше да пазимъ на собствената си безбѣдностъ. Госпождата ми имаше сѣкога най нужното увръзано да не би се случила нѣкоя нова злочестъ надъ главитъ ни. Да, доктора и духовника ни показаха свидѣтелства, че у фамилията ни поитѣкогаждъ сѣ се догаждали случаи на побръкване на умътъ и на лудостъ. Ний се не осѣдихме да тѣжимъ за сина си. На брата му туй се забрани най ясно; и то не отъ Французетъ — туй бѣха тогасъ толкосъ ужаснитъ, страшнитъ Немци!

Штомъ получи Француския управителъ у Ерфуртъ, Бизмесъ, извѣстие за работата, сичкитъ нѣшта на моѣа синъ се запечатиха, а учителитъ и познаницитъ повикаха се на сѣд. Особено приателитъ Валтеръ и Церечеръ строго пѣднаха подъ испит и питаха ги да ли сѣ съглеждали поврѣ-

да въ умът на Фрица? Тъ безъ да вѣрватъ въ това, потвърждаваха, само да го избаватъ.

На Господара Ротштайна прѣдложиха питанъа: познавате ли вий нѣкой си Господинъ Штаб? бавилъ ли се е той много съ политика, показвалъ ли е мръзостъ къмъ Наполеона? Ималъ ли е прѣкарани идеи и други такива.

Церенер ни извѣсти, че поштата въ Ерфурт има заповѣдъ сичкитѣ писма за родителитѣ Штапови да прѣдаде на Французката полиция; едва отъ него се научихме, че Фридрихъ е у Виена затворенъ, но надѣжгъ се да му опростатъ живота. Каква чудна лъбовъ осѣштатъ този Церенер къмъ сина ми показва единъ листъ книга; този листъ за него цѣна немаше, заштото Фридрихъ бѣше написалъ нѣколко редове.

Бъ 1810 година получихъ едно писмо отъ Дрезденъ, въ което видѣхъ че Царъ Наполеонъ заповѣдалъ да се отрѣди на родителитѣ Штапови една помошь; ни трѣбваше за това нѣшто да се отправимъ до Дирока. Сторихъ това, не молихъ за пари, искахъ само едно увѣрливо извѣстие за смрътта на сина ми. И оттука нема отговор. Но работата, казватъ, тѣй се свършила. Когато се Наполеонъ завършталъ въ Паризъ прѣзъ Минхенъ слѣдъ заключениа миръ, изясни се казватъ на Баварския краль, че е намислилъ да даде на Штаповиа башта единъ даръ и попиталъ краля, да ли не знае той некого прѣзъ когото би могълъ да стори това. Краля прѣдложилъ писара. Бонапартъ казалъ Дирокъ нека се научи за сичко. Краля извѣсти за това писара на писмото, който по слѣдствие на туй ми писа. Но мѣжду това, Дирокъ, безъ знание Кралево, бѣше отпжтувалъ въ Паризъ и Наполеонъ го послѣдва сѣштата вечер. Тѣй се забрави Наполеоновата мисль. Но бѣдния младежъ трѣбва да е оставилъ нѣкоя бодка въ съвѣсть-та на свѣтския освоителъ!

Само за туй се извѣстихме: Фридрихъ е стрелнатъ у Шенбрунъ. — Той си е изпълнилъ обѣщанието: «смѣшешкомъ отивамъ на срѣшта къмъ смръть-та. Но пакъ се ништо опредѣлено не знаехме за послѣднитѣ му часове.

Тѣй се приближи годината 1813. Слѣдъ боа при Лиценъ донесоха много ранени; особено Руски и Пруски въ Наумбургъ и заштото немаше мѣсто, разредиха ги отчасти

по кѣштята, отчасти по црквата. И црквата на свети Отмар стана Лазарет. Азъ се завзехъ силно за пострадалихъ; често се молахъ Богу въ црквата и правехъ сичко штото можехъ да се подкрепи неизказаната бѣдность. Мѣжду много пострадалихъ единъ младъ момъкъ отъ Берлин възбуди особното ми участие. Азъ го отнесохъ въ една фамилия, гдѣто го гледахъ като домашно чедо. Башта му, който го често посѣщаваше, донесе ни едно нумеро отъ Руско-Немския народенъ лист (издаденъ отъ Коуебуе, № 26, Берлин, 19 Маия 1813,) Въ тозо лист намѣрихме ний пръвото печатено извѣстие за нашиятъ синъ въ единъ членъ подъ насловъ: единъ новъ Брутус. Ето членътъ отъ словце до Словце:

Долното извѣстие — за Фридриха Штапа, сина на проповѣдника въ Наумбург — одавно звѣнти самъ тамъ на хората въ ушитѣ, но никога не е било на явъ; много помалко се ний сѣштаме, да се е чело печатено. Ний го съобщаваме тука по достовѣрни извори. Нека мисли за него кой както ште, но на сѣки начинъ не може да се отрече, че името на младия, който играе въ него главната роля, заслужва да се съчува за потомството и извѣстителъ има плъно право да предполага, че явното мнение на родителитъ му ште бжде не неприятно, заштото съ туй при по-многого се възбужда сръдечно участие, при сички искрено съжаление, чувства, които праватъ на злочестия секога добро.

Когато Наполеонъ въ войната на 1809 година живѣеше въ палатътъ Шенбрун, не далечъ отъ Виена и въ странното прѣдворие, кажи, секи денъ си преглеждаше войскитъ навали въ единъ петъченъ денъ единъ младъ момъкъ съ едно забележително старание на него. Генералъ Рап го отби отъ едната страна и каза му че тука не е мѣсто де предаде молбата си, за коіато той казваше че се увира, но Фрицъ се показа веднага на другата страна. Сичкитъ отбивания не помагаша ништо. Най после подозрѣнието се роди. Генералъ Рап заповѣда да затворатъ навалача, да го турнатъ подъ стража и да го претръсатъ. Освѣнъ нѣкои незнатни книги и образа на една Госпожда намѣриха — при него и единъ мечъ.

Случайтъ се стори толкосъ важенъ штото го извѣсти-

ха и на Царѣтъ. Генералъ Рап получи заповѣда да испита уловениѣа. Но младия отговори положително, че той съ никого нема да говори и никому да отговоря освенъ на царѣа. Наполеон, окръженъ отъ генералитѣ си и дворскитѣ големци, заповѣда да го изведатъ прѣдъ него. Уловениѣа мереше цара отъ горе до доле и рече съ най студена неустрашимостъ, че искалъ да го убие; че ѣ съ тази мисль дошълъ ѣдинѣтъ на парада съ сабіа, и че други пѣтъ го ѣ чекалъ на степенитѣ, по които ѣ обично мушувалъ, но тогасъ оружіето му се сторило незгодно и за това сега ѣ снабденъ съ мечъ. По случай царѣтъ този ден билъ слѣзълъ по степенитѣ отъ другата страна. За това не ѣ могълъ да си исплѣни намерението, помѣшалъ са помѣжду народа, гдѣто го намѣрили и затворили.

Прѣдлагаха се и други питања на уловениѣа и той отговарѣаше на тѣхъ съ ѣдна дръзновеностъ тѣй, штото слушателитѣ не само се учудваха, но и замайваха. На питање царско, зашто ѣ искалъ да убие цара, отговори му: заштото го дрѣжи за бичъ на човѣштината.

На питање ималъ ли ѣ туй намѣрение и по прѣди отговори: «не, заштото за длѣто време ви дрѣжехъ за голѣмъ човѣкъ, който се грижа за доброто на човѣштината. Но сега съмъ убѣденъ, че вий сте ѣдинъ простъ човѣкъ, че вий отъ самолюбие, честолюбие и отмѣщение само трѣсите бой и сѣкога бой и за туй искахъ да освободжъ свѣтътъ отъ ѣдно толкаво чудовиште.»

Напомниха му да помисли, каква сѣдбина го чека слѣдъ таквѣсъ изіасненіа. Потрѣсиха да извикатъ нѣжността му за драгиѣа прѣдмѣтъ, на който имаше образа при себе си; но духтъ му бѣше неустрашимъ и отговори спокойно: «азъ се не боѣмъ отъ смрътъ; много повече азъ очеквахъ да ме посекажтъ. На сѣки начинъ мойта драга ште тѣжи за мене; но кога чуе съ какво постоіанство съмъ умрелъ, то ште бѣде задоволна.»

Наполеон го обнадежди и попита, какво ште прави, ако му подари живота.

Той отговори: «тогава штѣ сичко да употрѣбжъ, да си исплѣнжъ намѣрението испосле.»

Този отговор турна цара въ нѣравствена забуна, заштото не знаеше какъ да постѣпи. Наѣдинпѣтъ доде на

себе си и запитва: знае ли той историата на Брута, да го не е може би тѣ довели въ туй напрѣганье.

Но уловениа не бѣше запознатъ съ старата историа.

Слѣдъ това Наполеон попита, какво е челъ най подире?

«Шилеровитъ дѣла бѣше отговора.

«Билъ ли е нѣкогашъ боленъ?

«Сѣкога съмъ билъ добръ» отговори уплашениа,» както и сега ни най малко нѣшто не ми недостайва.»

Доктора прие заповѣдъ да пригледа пулса на младия; той отиваше мирно и правилно. —

До тука извѣстието на Руско-немскиа народенъ лист. По подире достовѣрни лица ме извѣстивать: царятъ е нѣколко пѣти проваждалъ адютантина си къмъ уловениа да го пита: да ли не би штелъ да възлюбви царя? — тогава ште му се прости живота. Но той е останалъ постѣнъ при рѣшението си.

Мѣжду многото извѣстия, които научихме по подире, штъ приведѣ само Генералъ Раповото извѣстие, като най вѣрно, зашто той бѣше въ Наполеоновата околина онзи, който разбираше най добръ немски. Ето извѣстието му:

Посрѣдуваниата за мир мѣжду Франція и Австріа врьвеха нпрѣдъ много споро. Немско при туй много трѣбше, за това единъ младъ Немецъ разпаленъ отъ Отечестволюбие, заключи причината на туй страдание, Наполеона, да го отклони отъ пѣта. На 23 Октомвриа 1809 год. доде той въ Шенбрун на парада. Прѣзъ деньтъ азъ бѣхъ на служба. Наполеон стоеше мѣжду мене и Бертие. Младия Штабъ поиде нахъдъ цара. Бертие на мисль че той има да подаде нѣкое прошение, улѣтва го на мене; но той отговориа, че има да хортува самъ съ Наполеона. Оште единипѣтъ се упѣти на мене, по отдалечи се съповторено изяснение, че трѣбва да хортува самъ съ Наполеона.

Той се приближи нему; азъ излезохъ прѣдъ него и казахъ му по немски, че трѣбва да се отдалечи, и че съ цара може слѣдъ парадата да говори. Едната си рѣка имаше подъ горната дреха, а въдругата една книга, отъ коіато се видѣше единъ дѣл. Пошто ми се туй рѣши-

телно съшествство видѣ подозрително заповѣдахъ на жандармитѣ да го затворатъ. А като бѣха погледитѣ управени на парадата, този случай помѣжду ни не се видѣ. Наскоро ми извѣстиха че намѣрили при Штаба единъ дългъ домашенъ ножъ. Азъ приказахъ туй на Дирок и отидохме при Штаба, който седѣше на леглото си. До него бѣше образа на една млада Госпожда и една киcиѧ съ нѣколко дребни пари. Азъ го попитахъ какъ се казва.

«Това могъ да кажъ само на Наполеона.»

«Какво щежте да правите съ ножа?»

«Това могъ да кажъ само на Наполеона.»

«Мислите ли да докачите живота му?»

«Да мой Господине.»

«И зашто?»

«Туй могъ да кажъ само на Наполеона.»

Азъ извѣстихъ това на Наполеона и той заповѣда да доведжтъ младѧа въ кабинета му. Два жандарми доведоха Штаба връзанъ съ ржцѣ назадъ. Бѣше миренъ. Наполеоновото присѣтствие не направи на него ни най малко впечатление; поздрави съ горчевина.

«Царът го попита, знае ли Французки?»

«Не» увѣряваше той.

Наполеон ми заповѣда да му отправажъ тѣзи питаниѧ:

«Отгдѣ сте вий?»

«Отъ Наумбург на Сала.»

«Кой е башта ви?»

«Единъ евангелишки свештеникъ.»

«На колко години сте?»

«На осъмнаесетъ годонъ.»

«Какво мислехте съ този ножъ?»

«Искахъ съ него да ви убиѣжъ.»

«Вий сте лудъ; единъ илуминатъ.»

«Не съмъ лудъ; азъ не знаѣжъ што е илуминатъ.

«Боленъ ли сте?»

«Не, съвсѣмъ съмъ здравъ.»

«Зашто искахте да ме убиете?»

«Заштото правите Отечеството ми злочесто.»

«Станали ли сте и вий злочести?»

«Подобно на сичкитѣ ни Немци.»

«Кой ви е раздранилъ на туй прѣстѣпление?»

«Никой, моето увѣрение ми даде оружието въ рѣка. То ми каза, че азъ трѣбва да направа на Отецеството си, на Европа услуга.»

«За пръвъ път ли ме виждате?»

«Не, азъ съмъ ви видѣлъ на Конгреса въ Ерфурт.»

«Имахте ли оште тогасъ мисль да ме убиеете?»

«Не, азъ се чудехъ тогасъ на васъ, вървахъ че вий ште дадете на Немско мир.»

«Отдавно ли сте у Виена?»

«Десетъ дена.»

«Зашто сте отложили толко извършването на планъ си?»

«Азъ дойдохъ прѣди осъмъ дни въ Шенбрун, когато парадата вече се свършваше, за туй отложихъ извршеннето си до днесъ.»

«Вий трѣбва да сте боленъ и лудъ.»

«Ни едно отъ двѣтъ.»

Наполеон заповѣда да повикатъ Корфизара.

Штаб питае; «Кой е Корфизарт.»

«Единъ доктор.»

«Не ми трѣбва.»

Ний мълчахме дори дойде. Наполеон му заповѣда да испита пулса на младия.

«Не е ли истина Господине мой, азъ съмъ здравъ?»

Корфизарт се обръна къмъ Наполеона:

«Той е свършено здравъ,» на което Штаб радостно извика:

«Виждатъ ли, не казахъ ли ви понапрѣдъ?»

Туй много смѣти Наполеона, но пакъ продължи испитъ:

«Вий сте една распалена глава и отивате въ пропасть; азъ штъ ви опростъ живота, ако се покаете за престѣплението, и ако молите за милость.»

«Азъ не штъ никаква милость и не кажъ се ништо освѣтъ дѣто ми намѣрението испадна злѣ.»

«Дяволе, едно прѣстѣпление струва ви се ништо леко?»

«То не е прѣстѣпление, васъ да убие човѣкъ, то е една длѣжностъ.»

«Чий е този образ, който е намѣренъ у васъ?»

«Образът на любовницата ми.»

«Вашето превзетие не ще ли ѝ направи злочеста?»

«Само лошото изпадане; и тя ви мрази както и азъ.»

«Ще ли ми бъдете благодарни, ако ви помилвамъ?»

«Не, азъ пакъ щѣ гледамъ да ви убия.» —

Наполеонъ бѣше зачуденъ и заповѣда да го отвѣдѣтъ. Той говори много върхо този случай, особно върху плуminatетъ. Надвечеръ ме повика и ми каза:

«Знаете ли, драги Рапе, впечатлението на този догаждай е извънредно. Тава сѣ работи изъ Берлин и Ваймар.»

Азъ говорехъ противъ подозрѣнието му.

«Женитъ сѣ за сичко способни.»

«И въ двата двора не биха одобрили нито мжжеть нито женитъ таково едно гнусно намѣрение.»

«Помислете само на Шила.»

«Што има тази работа общо съ прѣстъплението?»

«Вий добръ говорите, драги мой генерале, менъ не ме обичатъ нити въ Берлин нити въ Ваймар.»

«Трѣбва ли за туй да се избиятъ?»

По Наполеонова заповѣдъ дадохъ налогъ на генерала Лицера да испита оште единъ пжтъ Штаба. Той постоѣнствувалъ, че е безъ чуждо влиѣние и че е гоненъ отъ собствено рѣшение на прѣстапленіе.

На 27 Октомвриѣ трѣбаше ний да отидемъ отъ Шенбрун. Наполеонъ стана около петъ часа сутренъта и повика ме. Гардата маршираше прѣдъ насъ да се заврне въ Франціѣ. Като останахме сани попита Наполеонъ за Штаба: Не чуто е единъ толко младъ човѣкъ фино образованъ, единъ немецъ, единъ протестантинъ да иска да стори едно таквось прѣстѣпление?

«Извѣстете ме какъ е умрѣлъ.»

Азъ попитахъ Генералъ Лицера за смрътъта на Штаба, той ми каза, че е обесенъ на 27 Октомвриѣ около 7 часа сутренъта. Оште че Штабъ отъ дваесетъ и четвърти ништа не е закусналъ, че когато го поканили да яде, той отговорилъ: доволно имамъ сила да отидѣ на смръта. Като чулъ, че е заключенъ мир, трепералъ. Последнитъ думи му сѣ били: «да живѣе свободата, да живѣе Немско, смрътъ на тиранетъ.»

Азъ съобщихъ това на Наполеона и той ми заповѣда да да земѣ ножа при себе си; азъ го чувамъ оште.

«Това је сичкото,» скључва баштата извѣстието си, «което съмь могълъ да дознаѣ за сина си. Няти мѣстата дѣто је убитъ и полѣдниѣ джхъ изджхналъ, нити малкиятъ дѣлецъ земѣа, въ който је погребена смрътната повивка на бѣдниѣ не ми је познато; сичкитѣ ми испитваниѣ сѣ останали напрасно, а и никога нема да дознаѣ онуй, което сръцето ми живае толко горѣшто.»

Дунаволомовъ.

Ратакиня.

(Изъ Шевченко.)

• ПРЕДГОВОРЪ.

Рано, рано во недѣля
Поле бѣ покрыла мѣгла;
А подъ мѣгла на могила
Какъ топола бѣ ся свила
Младичка тамъ хубавица.
Нѣчто тя въ прегършки държи
Па сосъ мѣгла разговара:
«Мѣгло, мѣгло, тъмна мѣгло —
Ты мой чѣрный ризикъ!
Защо мене не закопвашъ
Овдѣ среди поле?
Зачто мене не задаввашъ
Въ землѣ не зарывашъ?
Зачто моѣ лошѣ срекѣ,
Животъ не откѣсвашъ?
Не дави ме чѣрна мѣгло!
Въ поле ме закопай,
Никой да не види, знае
Чѣрныйтъ мп ризикъ!
Не съмъ сама — я си имамъ

Татка па и майкж
 Я си имамъ тьмна мъгло,
 Мъгло, моя сестро! . . . ,
 Дѣте мое, сыне милый,
 Ты некръстенъ сыне. —
 Не ще крѣсти тебе, сыне,
 Твоя клета майка;
 Ще те крѣстятъ чужды люди
 Я нема да знамъ
 Твое име Дѣте мое!
 Я си бѣхъ богата
 Не ме кълни; ще да моля
 Вышня' Бога въ небо
 Съ сълзы ще измоля ризико
 Тебе ще го пратамъ.»

Пойде плачейки низъ поле,
 Крыеше ся въ мъгла,
 И при сълзы тихомъ — тихо
 Пѣше за вдовицж,
 Какъ вдовица тамъ на Дунавъ
 Сынове закопа:

Ой во поле ꙗ могила,
 Тамъ вдовица ꙗ ходила,
 Шетала ꙗ тамъ низъ него
 Търсѣла ꙗ зелье — билкж.
 Зелье — билкж не ꙗ нашла;
 Сынове си тамъ донесе
 Завиены, повиены,
 И на Дунавъ, ги отнесе:
 «Дунавъ, Дунавъ, тихій Дунавъ!
 Погали ты мои рожбы.
 И ты песокъ, златъ песокъ!
 Ты нагледлай мои рожбы;
 Ты повій ги исжпай ги
 И сосъ себе ты покрый ги.» (слѣдова)

Жензифовъ.